

Istedenfor å subsidiere såkalt grønn og fornybar energi,

Meningsløs kli

Anders Skonhoff

MED ANDRE ORD

Har den økonomiske veksten noen betydning for utslipp av klimagasser og klimaet? Statsminister Stoltenberg sier i sin rapport nylig overlevert FN-ledelsen at høy økonomisk vekst ikke trenger å stå i motsetning til reduserte klimagassutslipp. Dette gjelder også om veksten kommer i de rike land. Dette er et kontroversielt utsagn, og noen av de viktigste miljøproblemene i dag, som nedfisking av verdens fiskebestander, avskoging, ødelagte leveområder for dyr, overbelastning av økosystemer, men også klimaproblemet, kan alle forbindes med høy økonomisk aktivitet.

Den økonomiske vekstens (BNP per innbygger) virkning på miljøet har vært gjenstand for mange systematiske undersøkelser de siste 10-15 årene. De er ofte presentert ved grafer som kalles miljø-Kuznets kurver. For mange typer miljøproblemer har det vist seg at sammenhengen er som i den heltrukne grafen i figuren. For svært fattige land, eller regioner, med lavt BNP/innbygger, vil først miljøproblemet tilta

«Det er nesten umulig å oppnå våre utslippskutt bare med teknologiutvikling»

med den økonomiske veksten, nå et toppunkt når landet er middels rikt for deretter å falle ved ytterligere vekst (grønn linje). Typen miljøproblemer det her dreier seg om er ofte lokale forurensninger. For lokale miljøproblemer er det ofte et visst samsvar mellom nytte og kostnader ved forurensningen og dermed enklere å eliminere problemet. Eller det kan være forurensninger som det er enkelt å bli kvitt ved små forandringer i produksjonsmetode.

For andre miljøproblemer

FAKTA

Dette er saken:

Statsminister Jens Stoltenberg har nylig i en rapport til FN konkludert med at høy økonomisk vekst ikke trenger å stå i motsetning til reduserte klimagassutslipp.

I denne teksten kritiserer professor Anders Skonhoff denne påstanden, og måten den påvirker norsk klimapolitikk.

Teknologisk nyvinning og utbygging av fornybar energi gir ikke nødvendigvis kutt i klimagassutslippene, skriver Skonhoff.

Skonhoff mener løsningen bør være å ha et felles avgiftssystem som direkte gjorde bruk av fossile energikilder dyrere.

Forfatteren:

Anders Skonhoff er professor i samfunnsøkonomi ved NTNU.

viser det seg at en slakt stigende kurve beskriver virkeligheten bedre (rød linje). Det markerte toppunktet mangler, og problemet kan enten øke svakt hele tiden etter som landet blir rikere, eller det kan fortape seg sakte. Her er det ofte lite sammenheng mellom nytte og kostnader. Dette er et forløp vi kjenner ved bruk av globale allmenninger, som felles fiskeressurser og atmosfæren. Et land har isolert sett nytte av sine klimagassutslipp, mens kostnadene rammer alle.

Miljø-Kuznets kurvene impliserer også gjerne noe om sammenhengen mellom BNP og innbygger, eller den økonomiske skalaen, og teknologi. Ofte antas det at teknologien «ordner opp» slik, at

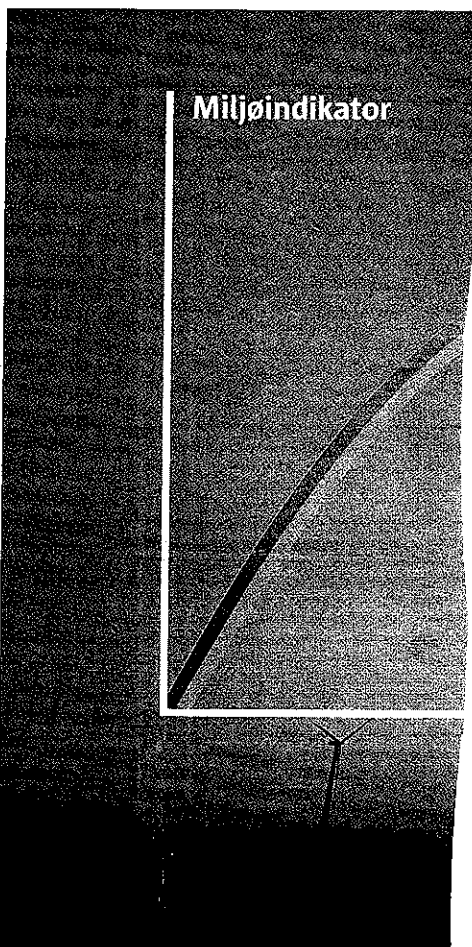
fyllesen for de rike land om 30-40 prosent utslippsnedgang de nærmeste årene, må den årlige teknologiske forbedringen kanskje være 6-7 prosent. Sammenliknet med historiske tall er dette en formidabel forbedring som jeg ikke tror det er mulig å oppnå. Vekstens jernlov tilsier at nokså dramatiske forandringer i produksjons- og konsummønstre må finne sted hvis også Norge også internt skal bidra til å løse klimaproblemet.

En annen intuitiv forklaring på hvorfor ny teknologi ikke er nok, er kjent som rekyleffekten («rebound effect»). La oss ta et eksempel, og anta at det introduseres en mer bensinjerrig biltype. Denne forbedringen fører til at forbruket av bensin og utslippet av klimagasser reduseres per kjørt km. Men samtidig betyr det at flere km kan kjøres for samme kostnad. Dette er den direkte rekyleffekten.

Studier viser at den direkte rekyleffekten ofte er sterk; kanskje 60-70 prosent. Dette betyr at kanskje så mye som 2/3 av den teknologiske gevinsten spises opp av større aktivitet, mer kjøring. Samtidig gir den resterende økonomiske besparelsen rom for mer kjøp av andre varer og tjeneste, kanskje flyreiser. Dette er den indirekte rekyleffekten. Dette enkle eksemplet viser at forbedret teknologi ikke er noe hokus pokus for å løse miljøproblemer. Nivået på den økonomiske aktiviteten, skalaen, vil alltid være et tilbakevendende problem.

Verken dagens regjering eller tidligere norske regjeringer har seriøst forsøkt å redusere innenlandske klimagassutslipp. Det har vært mye symbolpolitikk uten effekt. Arbeiderpartiet er ikke interessert i å iverksette effektive tiltak hjemme, og bakom lurer FrP. Senterpartiet tenker utelukkende næringspolitikk. Partiets primære mål er få kanalisert mest mulig subsidier til grunneierne i distriktene via vindkraft, Grønne sertifikater og biobrensel.

Når det gjelder den eksterne klimapolitikken, har kvotekjøp, den grønne utviklingsmekanismen (GDM) og skogsatsingen vært hovedområdene. Mye av skogsatsingen er fornuftig, mens GDM er kompromittert. Kvotehandelen har vist store svakheter, og et felles avgiftssystem vil nok være bedre. Det er flere grunner til det. For det første gir skattlegging bedre incentiver for bedriftene til å redusere utslipp, og kanskje er det også slik at skatt er mer

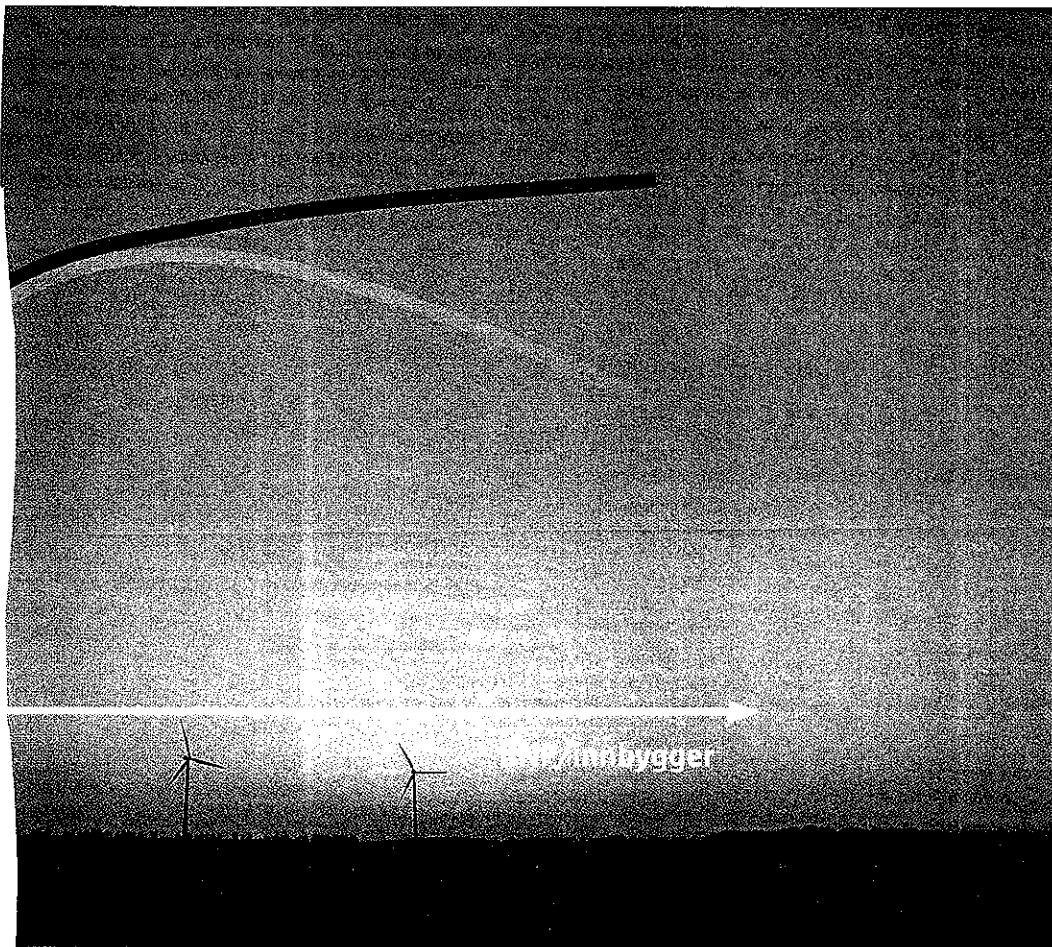

motstandsdyktig mot lobbyisme. For det tredje unngår en markedsmaktaen fra store kjøpere og selgere i kvotemarkedet. Et fjerde argument er at parasittene i kvotesystemet, meklerne, holdes utenfor. Sammen med Rune Skarstein (Klassekampen mai i år) har jeg tidligere argumentert for en tosidig klimaskatt. Sett først en skatt på produksjonssiden, de som utvinne olje og kull. På denne måten vil produsentprisen bli lavere, mens de som kjøper olje og kull møter en høyere pris. Sett deretter en skatt på brukersiden, de som slipper ut klimagasser.

Mens det ikke har kommet noen tiltak for å redusere de innenlandske klimagassutslippene, har det blitt iverksatt en rekke tiltak for å øke produksjonen av fornybar energi i Norge, som vindkraft. Men disse tiltakene har ikke noe

nå vi gjøre fossil energi dyrere, skriver **Anders Skonhoft**.

napolitikk

med klimaproblemet å gjøre fordi klimagassutslippene i Norge er upåvirket av utbygging av ny fornybar energi. Dette er kun symbolpolitikk, men en dyr politikk fordi subsidiene er store samtidig som verdifull natur nedbygges. Interessegroppene som presser på er vindkraftkapitalen og nettleverandører, godt støttet av miljøbevegelsens trojanske hester Zero og Bellona. Dette er ikke miljøorganisasjoner, men konsultantselskaper som har «miljø» som forretningsidé og er organisert som stiftelser. Zero er for en stor del kjøpt og betalt av vindkraftindustrien og kraftselskaper.

Til grunn for utbygging av fornybar energi (som for ikke-fornybar energi) må det ligge et samfunnsregnskap (kostnadsnytte analyse). Samfunnsregnskapet omfatter de såkalte eksterne effekter et prosjekt skaper, i tillegg til bedriftsøkonomien.

Jeg skal kort vise hvordan hovedpostene typisk blir ved en vindkraftutbygging.

Bedriftsøkonomien omfatter investeringskostnader og driftskostnader mens salg av energien gir driftsinntektene. Utgiftene vil entydig overstige kostnadene, det er derfor vindkraftprodusentene ber om subsidier. Et særegent spørsmål er hvordan overføringskostnadene skal regnes inn. I mange tilfeller vil det være slik at utbygging krever nye hovedledningsnett for å føre strømmen fram til markedet, og til utlandet. Det er rimelig å regne også dette som en prosjektkostnad, men betales av forbrukerne via nettleien.

Vi har så de eksterne kostnadene og inntektene. Kostnadene omfatter nedbygging av uberørt natur og tap av biodiversitet. I mange tilfeller vil også den visuelle forurensning fra et vindkraftanlegg være betydelig.

Men det er også mulige positive eksterne effekter. Her har påstanden om at utbygging av mer fornybar energi vil redusere de norske klimagassutslippene stått sentralt. Debatten er her avklart, og norsk vindkraftproduksjon vil ikke påvirke klimagassutslippene i Norge. Fornybar energi kommer som et rent tillegg til annen energiproduksjon.

Det har også blitt argumentert med at vindkraftindustrien trenger støtte fordi vindkraft er en uferdig teknologi, og at subsidiering av ny teknologi er en god ide. Ja, subsidiering av ny teknologi er ofte en god ide, men vindkraftutbyggingen i Norge skjer via veibrukt teknologi. Teknologargumentet er derfor ikke gyldig.

Vindkraftutbyggere, for eksempel i Sør-Trøndelag, har videre argumentert med at vindkraft styrker forsvarsmessik-

kerheten. Dette er heller ikke riktig, og grunnen er ganske enkelt at det ikke blåser når det er kaldt. Det har også blitt argumentert med at vindkraftprosjekter gir nye lokale arbeidsplasser og at dette må telle med i samfunnsregnskapet. Dette er normalt ikke et gyldig argument fordi statlige subsidier brukt på annen måte også vil generere arbeidsplasser.

I sum finner vi derfor at samfunnsregnskapet for et hvilket som helst vindkraftprosjekt i Norge i dag er negativt. Bedriftsøkonomien er negativ, og utbyggerne subsidiertes dermed for å bygge ned verdifull natur og biodiversitet.

Hvorfor blir så vindkraftprosjekter subsidiert og utbygd når samfunnsregnskapet sier at utbygging ikke bør skje? Dels har det med lobbyisme å gjøre og hvor politikerne i mangel av andre tiltak skal vise en tilsynelatende handlingskraft i klimapolitikken. Dels har det sammenheng med verdistrømmene. Profitten ved utbyggingen tilkommer noen få som er godt organisert, vindkraftindustrien og grunneiere, mens kostnadene (miljødelegasjoner) rammer de mange som er dårlig organisert. Kostnadene sosialiseres mens profitten privatiseres.

Vi kan også spørre seg om rollen til Norges Vassdrag og Energidirektorat (NVE). NVE er den instans som konsesjonsbehandler nye energiprojekter i Norge. De har et opplegg for å lage samfunnsregnskap, men bruker det ikke. Hvorfor?

Det siste påfunnet, også bifalt av NVE, er innføringen av såkalte Grønne sertifikater. Grønne sertifikater betyr at subsidieringen av samfunnsøkonomisk sett ulønnsomme fornybare energiprojekter systematiseres, men kamoufleres gjennom høyere strømpris. Det er utrolig at Naturvernforbundet har latt seg lure til å støtte dette påfunnet som vil gi mer vind- og vannkraftutbygging, men som har null effekt på klimagassutslippene.

Jeg har her nokså raskt gått gjennom noen hovedpunkter ved norsk klima og energipolitikk. Asplasshensyn har jeg måtte være nokså knapp og skissemessig. Hoveddrivkraften bak klimagassproblemet er trossig; den høye økonomiske aktiviteten i de rike landene og for mye bruk av energi. Energibruken vil kun reduseres hvis kostnadene øker. Det er derfor helt meningsløst å subsidiere såkalt grønn og fornybar energi. Det er energi som avgir klimagasser som må gjøres dyrere.

Anders Skonhoft

USIKKER FRAMTID: En miljø-Kuznets-kurve kan vise den antatte sammenhengen mellom økonomisk vekst og effekten på miljøet. Når det gjelder klimaendringer, er det ikke sikkert at miljøskaden vil avta over tid, skriver Anders Skonhoft.

FOTO: HÅKON MOSVOLD
LARSEN / SCANPIX